

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 285

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE ERDEM AHLAKI

Doç. Dr. Murat DEMİRKOL

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. Uğurlu İş Merkezi
No: 97/24 (kat: 4) İskitler/ANKARA
Tel: 0312.341 00 02

1. Baskı: Aralık 2018

ISBN: 978-605-7570-17-8

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE ERDEM AHLAKI

Doç. Dr. Murat DEMİRKOL

Ankara 2018

Doç. Dr. Murat DEMİRKOL

1969 Reşadiye doğumlu olan Murat Demirkol, 1986 yılında Reşadiye İmam Hatip Lisesinden mezun olduktan sonra aynı yıl Ankara İlahiyat Fakültesinde lisans öğrenimine başladı. 1990 yılında lisansını tamamlayınca aynı yıl içinde bir yandan öğretmenliğe, öte yandan A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (İslam Felsefesi) Anabilim Dalında yüksek lisan öğrenimine başladı. “İbn Tufeyl’e Göre Hakikat Arayışı” adlı tez ile 1994 yılında yüksek lisansını, 2007 yılında da yine aynı enstitü ve anabilim dalında “Nasîruddin Tûsî’nin İbn Sinacılığı” tezini hazırlayıp savunarak doktorasını tamamladı. 1990 yılında başladığı MEB öğretmenliğini 2010 yılında sonlandırarak üniversite ortamında çalışmaya başlayan Demirkol, 2011 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümünde yardımcı doçent olarak göreve başladı. Hâlen aynı üniversitenin İslami İlimler Fakültesinde Felsefe ve Din Bilimleri (İslam Felsefesi) bölümünde Doçent kadrosunda öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yazarın *Tûsî’nin İbn Sînâ Savunması* ve *Nasîreddin Tûsî’nin Ahlâk Felsefesine Etkisi* adlı iki kitabı, editörlüğünü ve bölüm yazarlığını yaptığı *İslam Ahlak Esasları ve Felsefesi* adlı çalışması, birçok kitap bölümü, çeşitli bilimsel dergilerde yayımlanmış makaleleri, sunulmuş kongre ve sempozyum bildirileri, Arapça ve Farsçadan yaptığı felsefe ve İslam düşüncesi konulu tercümeleri bulunmaktadır. Ali Şeriatî, İhvân-ı Safa, Tûsî ve İbn Sînâ, yazarın kitaplarını çevirdiği düşünürler arasında yer almaktadır. Yazar son olarak Kınalızâde Ali Çelebi’nin *Ahlâk-ı Alâî*’sini Osmanlıca aslından günümüz Türkçesine sadeleştirerek yayına hazırlamış, eser Fecr Yayınları tarafından basılmıştır.

Yazar evli ve iki çocuk babasıdır.

E-posta adresi: murat60demirkol@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	7
GİRİŞ: İSLAM DÜŞÜNCESİNDE AHLAK FELSEFESİ -----	9
1. Kindî'nin Ahlak Felsefesi-----	14
2. Ebu Bekir er-Râzî'nin Ahlak Felsefesi-----	16
3. Fârâbî'nin Ahlak Felsefesi-----	19
4. İbn Sînâ'nın Ahlak Felsefesi-----	22
5. İbn Miskeveyh'in Ahlak Felsefesi-----	24
6. İbn Hazm'ın Ahlak Felsefesi-----	26
7. Gazzâlî'nin Ahlak Felsefesi-----	31
8. Nastruddin Tûsî'nin Ahlak Felsefesi-----	33
9. Adududdin İcî'nin Ahlak Felsefesi-----	36
10. Celaleddin Devvanî'nin Ahlak Felsefesi-----	38
11. Kınalızâde Ali Çelebi'nin Ahlak Felsefesi-----	41
BİRİNCİ BÖLÜM	
NEFİS TEORİSİ -----	49
İKİNCİ BÖLÜM	
AHLAKIN OLUŞUMU VE DEĞİŞMESİ -----	65
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YETKİNLİK VE MUTLULUK -----	73
1. Yetkinlik-----	73
2. Mutluluk-----	84
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
ERDEMLER VE ERDEMSİZLİKLER -----	95
1. Erdemler-----	96
1.1. Hikmet Kapsamındaki Erdemler-----	98
1.2. Yigitlik Kapsamındaki Erdemler-----	100
1.3. İffet Kapsamındaki Erdemler-----	101
1.4. Adalet Kapsamındaki Erdemler-----	104
2. Erdemsizlikler-----	110

BEŞİNCİ BÖLÜM

TIBB-I RUHANİ -----	117
1. Ruh Sağlığının Korunması-----	117
2. Ruh Hastalıklarının Tedavisi-----	123
2.1. Temyiz Gücüne Ait Hastalıkların Tedavisi-----	128
2.1.1. Şaşkınlığın Tedavisi-----	128
2.1.2. Basit Bilgisizliğin Tedavisi-----	128
2.1.3. Birleşik Bilgisizliğin Tedavisi-----	129
2.2. Öfke Gücüne Ait Hastalıkların Tedavisi-----	130
2.2.1. Öfkenin Tedavisi-----	130
2.2.2. Korkaklığın Tedavisi-----	145
2.2.3. Korkunun Tedavisi-----	147
2.3. Şehvet Gücüne Ait Hastalıkların Tedavisi-----	151
2.3.1. Aşırı Şehvetin Tedavisi-----	151
2.3.2. Tembelliğin Tedavisi-----	156
2.3.3. Üzüntünün Tedavisi-----	157
2.3.4. Hasedin Tedavisi-----	159
2.4. Diğer Ruh Hastalıkları-----	164

ALTINCI BÖLÜM

AHLAKIN AİLEVİ VE SOSYAL BOYUTU -----	205
1. Ailenin Gerekliliği-----	205
2. Ekonomi-----	209
3. Karı-Koca İlişkileri-----	212
4. Çocuk Eğitimi-----	218
5. Anne ve Baba Haklarına Riayet-----	229
6. Sosyallığın Gerekliliği-----	231
7. Sevgi-----	237
8. Dostluk ve Düşmanlık-----	250

EK: AHLAK LİTERATÜRÜNDEN SEÇME METİNLER

1. ÜZÜNTÜYÜ GİDERMENİN YOLLARI-----	263
2. AŞK, ÜNSİYET VE HAZ HAKKINDA-----	277
3. İYİ VE MUTLULUK-----	286
4. DOSTLUK-----	305
5. SEVGİ-----	316

SONUÇ -----	347
--------------------	-----

BİBLİYOGRAFYA -----	353
----------------------------	-----

DİZİN -----	361
--------------------	-----

ÖN SÖZ

İslam ahlak düşüncesi, başta Kindî, Ebu Bekir er-Râzî, Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Miskeveyh, İbn Hazm, Gazzâlî, Nasîrud-din Tûsî, Adududdin İcî, Celaleddin Devvânî ve Kınalızâde Ali Çelebi gibi filozof, mütekellim ve fakihler tarafından şekillendirilmiş erdemci karaktere sahip ve kalıcı mutluluğu amaçlayan bir ahlak düşüncesidir.

Öncesinde ilgili risaleler yazılmış olmakla birlikte bu alanda *Tehzîbü'l-ahlâk* adlı ilk sistematik ahlak kitabını yazan filozof İbn Miskeveyh'tir. Tûsî'ye kadar gelen süreçte İbn Hazm ve Gazzâlî gibi daha çok şeriat âlimi yönü öne çıkan düşünürlerin aynı karakteri haiz eserleri var ise de *Tehzîbü'l-Ahlâk* tarzı felsefi ahlak eseri verme geleneği, birbiriyle irtibatı kurularak *Ahlâk-ı Nâsırî*, *Ahlâk-ı Celâlî* ve *Ahlâk-ı Alâî* ile devam etmiştir. Erdem ahlakı formatına benzemekle birlikte daha çok dinî nasrlara dayalı bir ahlak anlayışı inşa eden daha birçok ahlak eseri yazılmıştır. Mâverdi'nin *Edebü'd-dünyâ ve'ddin*'i bu tarzın önemli bir örneğidir.

Kitabın girişinde İslam ahlak düşüncesinin gelişim sürecine kısaca değinerek ileri gelen ahlakçıların ahlak felsefelerini tanıttık. Erdem ahlakının ruhsal güçlere dayanması sebebiyle Müslüman filozofların nefis teorisini huylara kaynaklık etme şekline değinerek açıkladık. İkinci bölümde huyların nasıl oluştuğunu ve değişip değişmeyeceğini inceledik. Üçüncü bölümde erdem ahlakının ara amacı olan yetkinlik ve ana amacı olan mutluluğu ele aldık. Dördüncü bölümde erdemler, erdemsizlikler ve erdem görünümlü erdemsizliklere yer verdik. Kitabın diğerlerinden daha geniş olan beşinci bölümünde tıbb-ı ruhani konusu ele alınmıştır. Altıncı bölümde pratik felsefenin *Tedbirü'l-menziel* ve *Siyasetü'l-medine* kısımlarında ele alınan bazı

konular ahlak felsefesi ve eğitimini ilgilendiren yönleriyle incelenmiştir.

Bu kitabın yazılışındaki ana amaç, erdem ahlakını kaynak, problem ve uygulanişıyla ortaya koymak ve günümüzde ahlak eğitiminde erdem ahlakından nasıl yararlanacağımıza dair farkındalık oluşturmaktır.

Ankara 2018, Murat Demirkol